

**ATMINTINĖ TIRIANT ĮVYKIUS DARBE,
DĖL KURIŲ BUVO NESUNKIAI PAKENKTA DARBUOTOJO SVEIKATAI,
IR NELAIMINGUS ATSTITIKIMUS PAKELIUI Į DARBĄ AR IŠ DARBO**

Lietuvos Respublikos valstybinė darbo inspekcija prie Socialinės apsaugos ir darbo ministerijos (toliau – VDI) iš įmonių dažnai gauna paklausimus, kaip iširti įvyki darbe, dėl kurio darbuotojas patyrė nesunkią žalą sveikatai, ar nelaimingą atsitikimą, įvykusį pakeliui į darbą ar iš darbo, nuo ko pradėti tyrimą, kokius dokumentus reikia surašyti, kam ir per kiek laiko reikia pateikti surašytą nelaimingo atsitikimo darbe aktą ir pan.

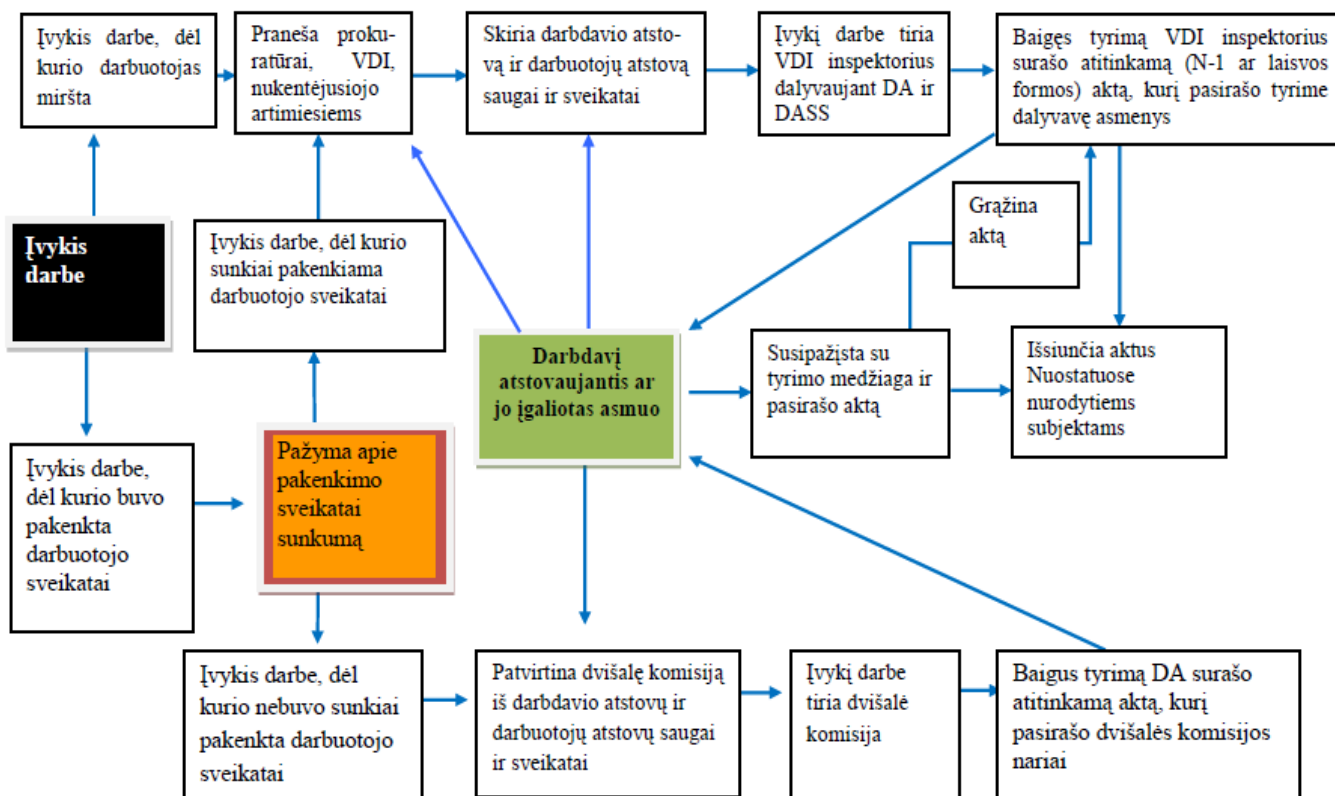
Įvertinę ir apibendrinę nuolatinius tokio pobūdžio paklausimus bei įsigaliojus naujos redakcijos Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatams, VDI specialistai parengė pagrindinių veiksmų atmintinę tiriant įvykius darbe, dėl kurių buvo nesunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai, bei nelaimingus atsitikimus pakeliui į darbą ar iš darbo.

Įsigaliojus naujajai Lietuvos Respublikos darbuotojų saugos ir sveikatos įstatymo redakcijai, buvo įtvirtinta nauja sąvoka „įvykis darbe“. Įvykis darbe, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai – įvykis, įskaitant eismo įvykį, dėl kurio darbuotojas patiria žalą sveikatai arba dėl kurio darbuotojas miršta (toliau – įvykis darbe), nurodyta tvarka tiriamas nustatant jo priežastinį ryšį su darbu ir pripažįstamas ar nepripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe. Tik tyrimo metu nustatčius, kad įvykis darbe įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir / ar atliekant darbo funkcijas, pareigas, darbdavio pavedimą arba kitą veiklą, už kurią įstatymų nustatyta tvarka mokamas vidutinis darbo užmokestis, taip pat tarnybinių komandiruočių metu vykdant darbdavio užduotį paskirties vietoje, toks įvykis darbe pripažįstamas nelaimingu atsitikimu darbe ir surašomas N-1 formos aktas.

Įvykių darbe, dėl kurių buvo nesunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai, ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo tyrimo, apskaitos, tyrimo dokumentų saugojimo, skundų, susijusių su tyrimu, nagrinėjimo tvarką nustato Nelaimingų atsitikimų darbe tyrimo ir apskaitos nuostatai, patvirtinti Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2004 m. rugsėjo 2 d. nutarimu Nr. 1118 (Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2014 m. rugsėjo 3 d. nutarimo Nr. 913 redakcija; toliau – Nuostatai), o jų tyrimo dokumentų tvarkymo, nelaimingų atsitikimų darbe N-1 ar N-2 formos aktų pildymo, kodavimo ir registravimo tvarką nustato Įvykių darbe ir nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo pildymo metodiniai nurodymai, patvirtinti Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2014 m. rugsėjo 22 d. įsakymu Nr. V-416 su Lietuvos Respublikos vyriausiojo valstybinio darbo inspektoriaus 2015 m. sausio 20 d. įsakymu Nr. V-16 priimtais pakeitimais (toliau – Metodiniai nurodymai).

*(Minėti dokumentai bei Nelaimingo atsitikimo darbe N-1 ir N-2 aktų formos yra pateiktos VDI interneto svetainėje www.vdi.lt, rubrikoje **Teisinė informacija/Darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktai, reglamentuojantys nelaimingų atsitikimų tyrimą ir prevenciją** ir rubrikoje **Nelaimingi atsitikimai**.)*

Toliau pateikiama **veiksmų tiriant įvykį darbe eiliškumo schema** (DA – darbdavio atstovas, DASS – darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai).

Asmuo, patyręs žalą sveikatai dėl įvykio darbe (jeigu pajėgia), ar asmuo, matęs įvykį, ar asmuo, kuriam įvykio nelaimingas atsitikimas pakeliui į darbą ar iš darbo, privalo apie tai nedelsdamas pranešti padalinio ar įmonės vadovui.

Įvykus įvykiui darbe, dėl kurio darbuotojas patyrė žalą sveikatai, įmonės vadovas ar darbdavio įgaliotas asmuo privalo:

- nedelsdamas užtikrinti, kad nukentėjusiam darbuotojui būtų suteikta pirmoji medicinos pagalba, o prireikus iškviešti greitąją medicinos pagalbą.

- įvykio vietą išsaugoti nepakeistą.

Jeigu įvykio vietos pakeitimai būtini, darbdavį atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo turi užfiksuoti šiuos pakeitimus dokumentuose: įvykio vietą aprašyti (pagal būtinybę nurodant atstumus, gabaritus, svorį ir pan.), nufotografuoti, jei būtina – nufilmuoti, taip pat sudaryti tyrimui reikalingą grafinę medžiagą, kad tyrimo eigoje dėl įvykio vietos tikrumo nekiltų dviprasmybių ar abejonių.

- įvertinti nukentėjusio darbuotojo pakenkimo sveikatai sunkumą.

Jeigu, vadovaujantis Sunkių pakenkimų sveikatai klasifikacinių požymių sąrašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2014 m. balandžio 10 d. įsakymu Nr. V-455, **yra pagrindo manyti, kad yra sunkiai pakenkta darbuotojo sveikatai**, darbdaviui atstovaujantis ar jo įgaliotas asmuo privalo nedelsdamas telefonu, faksu, elektroniniu paštu pranešti atitinkamos apygardos prokuratūrai, VDI teritoriniam skyriui, nukentėjusiojo šeimai ir raštu kreiptis į asmens sveikatos priežiūros įstaigą, kurioje nukentėjusiam darbuotojui suteikta pirmoji medicininė pagalba arba kurioje jis yra gydomas, su prašymu pateikti pažymą apie pakenkimo darbuotojo sveikatai sunkumą bei nurodyti jo blaivumą / neblaivumą. Jeigu darbdaviui atstovaujantis ar jo įgaliotas asmuo, atsižvelgęs į Sunkių pakenkimų sveikatai klasifikacinių požymių sąrašą, **nemano, kad yra sunkiai pakenkta darbuotojo sveikata** ir nepraneša apie įvykį darbe VDI teritoriniam skyriui, tokiu atveju darbdaviui atstovaujančio asmens įsakymu ar kitu tvarkomuoju dokumentu patvirtina įvykį darbe tirsiančią įmonės dvišalę komisiją, sudarytą iš darbdavio atstovo ir darbuotojų atstovo saugai ir sveikatai (*Nuostatų 14 punktas*), kuri nedelsdama pradeda įvykio darbe tyrimą (tyrime gali dalyvauti ir pats nukentėjęs).

Jei gydymo įstaiga atsisako įmonei pateikti pažymą apie pakenkimo sveikatai sunkumą, motyvuodama tuo, kad nukentėjusiojo darbdaviui pateikiant tokią pažymą būtų pažeistos paciento

teisės („Informacija apie paciento gyvenimo faktus gali būti renkama tik su paciento sutikimu (...)“; LR pacientų teisių ir žalos sveikatai atlyginimo įstatymo 8 straipsnio 1 punktą; nauja redakcija nuo 2010 m. kovo 1 d.), siūloma derinti su nukentėjusiuoju, kad jis arba pats raštiškai kreiptųsi į sveikatos priežiūros įstaigą arba duotų rašytinį sutikimą, kad informacija apie jo sužalojimo pobūdį, sveikatos pakenkimo sunkumą būtų suteikta darbdavį atstovaujantiems asmeniui.

Gavęs iš sveikatos priežiūros įstaigos pažymą su išvada, kad darbuotojo pakenkimas sveikatai priskiriamas prie sunkių, darbdavį atstovaujantis asmuo ar darbdavio įgaliotas asmuo VDI teritoriniam skyriui (VDI teritorinių skyrių kontaktai – VDI interneto svetainėje www.vdi.lt) pateikia nustatytos formos pranešimą apie įvykį darbe (Nuostatų 1 priedas).

Įvykius darbe, dėl kurių sunkiai pakenkiama darbuotojų sveikatai, tiria VDI inspektorius, dalyvaujant darbdavio atstovui, darbuotojų atstovui saugai ir sveikatai bei SODROS atstovui.

Nelaimingus atsitikimus, įvykusius pakeliui į darbą ar iš darbo, neatsižvelgiant į darbuotojo sveikatos pakenkimo sunkumą (įskaitant ir nelaimingus atsitikimus pakeliui į darbą ar iš darbo, dėl kurių darbuotojas mirė), tiria įmonės dvišalė komisija, kuri patvirtinama tokia pat tvarka, kaip ir tiriant įvykį darbe, dėl kurio darbuotojo pakenkimas sveikatai nepriskiriamas prie sunkių.

Įmonės dvišalė komisija, tirdama įvykį darbe, privalo:

1. Apžiūrėti (nufotografuoti) įvykio vietą (įvertinti, ar ji po įvykio nepakeista).

Jei įvykio vieta buvo pakeista, išsiaiškinti, kas įvykio vietoje pakeista, ir gauti iš darbdavio dokumentus: paaiškinimą – kas ir dėl kokių priežasčių pakeista; aktą, kuris buvo surašytas prieš atliekant įvykio vietos pakeitimus; grafinę medžiagą su reikiamais matmenimis, nuotraukas ir kitą informaciją, susijusią su įvykio vietos pakeitimu.

2. Apklausti šalia dirbusius ar įvykį mačiusius asmenis, patį nukentėjusįjį.

3. Išsiaiškinti įvykio aplinkybes, darbų organizavimo ir atlikimo eiliškumą.

4. Surinkti informaciją:

- ar darbuotojas buvo apmokytas atlikti tą darbą, kurį vykdant įvyko įvykis darbe;
- ar buvo instrukuotas apie saugius darbo metodus (jei įvykiui darbe įvykti turėjo įtakos šalia (kartu) dirbusių asmenų veiksmai, būtina išsiaiškinti ir šių asmenų profesinį pasirengimą, apmokymą bei instruktavimą darbų saugos ir sveikatos klausimais);
- ar buvo įrengtos reikalingos kolektyvinės apsaugos priemonės;
- ar išduotos reikalingos asmeninės apsaugos priemonės;
- ar darbuotojas naudojo jam išduotas asmenines apsaugos priemones (jei nenaudojo, išsiaiškinti, kodėl nenaudojo (jos neatitinka reikiamo dydžio, nepatogios dėvėti ir pan.);
- ar buvo patikrinta darbuotojo sveikata dėl kenksmingų / pavojingų veiksmų poveikio;
- išsiaiškinti, kaip patenkama į pavojingą zoną arba išeinama iš jos, kokie buvo išpėjamieji ir informaciniai ženklai, įtaisai (jei tai galėjo būti įvykio darbe priežastimi);
- krovinių kėlimo, transportavimo, sandėliavimo principą (ar procesas mechanizuotas, ar dirbama rankiniu būdu) – jei tai aktualu;
- kokia įmonėje, darbo vietose susiformavusi krovinių sandėliavimo, krovimo, transportavimo ar kito darbo praktika; neapsiriboti vien tuo, kaip darbai buvo atliekami įvykio metu:

- ar įrenginys tam darbui buvo pritaikytas / nepritaikytas ir techniškai tvarkingas / netvarkingas (jei toks įrenginys buvo įvykio darbe priežastimi).

5. Išanalizuoti profesinės rizikos vertinimo duomenis.

6. Atlikti kitus veiksmus, kurių reikia įvykio darbe aplinkybėms ir priežastims nustatyti.

7. Nustatyti įvykio darbe priežastis.

8. Numatyti prevencines priemones panašiems įvykiams darbe išvengti.

Apibendrinti visus turimus duomenis, susijusius su įvykio darbe tyrimu, ir pripažinus įvykį nelaimingu atsitikimu darbe (t.y., jei įvykis darbe įvyko darbo laiku, darbo vietoje ir / ar atliekant darbo funkcijas, pareigas, darbdavio pavedimą arba kitą veiklą, už kurią įstatymų nustatyta tvarka mokamas vidutinis darbo užmokestis, taip pat tarnybinių komandiruočių metu vykdant darbdavio užduotį paskirties vietoje):

- **surašyti** nelaimingo atsitikimo darbe atitinkamą tyrimo aktą (N-1 ar laisvos formos) per 10 darbo dienų po to, kai įvyksta įvykis arba kitais Nuostatų 23-26 punktų nustatytais terminais (Aprašant įvykio aplinkybes, jų dėstymas turi būti nuoseklus ir susietas su nustatyta įvykio darbe priežastimi.);

- **perduoti** surašytą ir dvišalės komisijos narių pasirašytą atitinkamos formos aktą (N-1 ar laisvos formos) su visa tyrimo medžiaga darbdavį atstovaujančiam ar jo įgaliotam asmeniui susipažinti ir jį pasirašyti.

Darbdavį atstovaujančiam ar jo įgaliotam asmeniui **pasirašius aktą**, vienas akto egzempliorius ir tyrimo medžiagos originalai paliekami įmonėje, o po vieną akto egzempliorių darbdavį atstovaujantis ar darbdavio įgaliotas asmuo ne vėliau kaip per 3 darbo dienas nuo akto gavimo privalo įteikti ar išsiųsti:

- VDI teritoriniam skyriui;
- nukentėjusiam darbuotojui arba jo įgaliotam asmeniui;
- draudimo įstaigai, kurioje nukentėjusysis apdraustas nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų socialiniu draudimu, pvz., SODRAI (su patvirtintomis tyrimo dokumentų kopijomis).

Darbdavį atstovaujančio ar įgalioto asmens veiksmai, kai nukentėjusysis apie jam įvykusį įvykį darbe nustatyta tvarka nėra pranešęs arba dėl kurio nukentėjusysis netenka darbingumo ne iš karto.

Jeigu darbdavį atstovaujantis asmuo gauna nukentėjusiojo arba jo įgalioto asmens ar jo šeimos atstovo rašytinį prašymą ištirti įvykį darbe, toks įvykis darbe ištiriamas ne vėliau kaip per 10 darbo dienų nuo prašymo gavimo.

Įvykio darbe tyrimo medžiagą galėtų sudaryti tokie dokumentai:

- asmens sveikatos priežiūros įstaigos, kurioje nukentėjusiajam suteikta pagalba arba kurioje jis gydėsi, pateikta pažyma apie nukentėjusio darbuotojo pakenkimo sveikatai sunkumą;
- išvados apie kraujo intoksikaciją;
- įvykio liudininkų (jei tokie buvo), paties nukentėjusiojo paaiškinimai dėl įvykio aplinkybių, medicinos pagalbos suteikimo;
- išrašai iš nukentėjusiam darbuotojui privalomų vykdyti darbų saugos ir sveikatos instrukcijų;
- techniniai dokumentai (dokumentai apie įrengimų būklę, jų priežiūrą);
- kolektyvinės saugos priemonių būklės įvertinimo aktai;
- asmeninės apsaugos priemonių išdavimo dokumentai, rizikos vertinimo rezultatai ir pan.,
- darbo laiko apskaitos žiniaraštis,
- kiti dokumentai, reikalingi įvykio darbe aplinkybėms, priežastims nustatyti ir tyrimo išvadoms pagrįsti.

Šis sąrašas rekomendacinis. Įmonės dvišalė komisija, tirianti įvykį darbe, kiekvienu konkrečiu atveju sprendžia, kokius dokumentus, apibūdinančius įvykio aplinkybes ir priežastis, būtina pridėti prie nelaimingo atsitikimo tyrimo akto.

Įmonės dvišalė komisija, tirdama nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą ar iš darbo (neatsižvelgiant į darbuotojo sveikatos pakenkimo sunkumą), privalo:

1. Nustatyti, ar įvykis, įskaitant eismo įvykį, įvyko:

1.1. darbuotojo darbo dieną kelyje:

1.1.1. tarp darbo vietos ir gyvenamosios vietos;

(Sąvoka „Gyvenamoji vieta“ darbuotojų saugos ir sveikatos teisės aktais nėra apibrėžta. VDI rekomenduoja sąvoką „gyvenamoji vieta“ vartoti plačiąja prasme, t. y. vieta, kur žmogus po darbo sugrįžta poilsio, nakvoja; ši sąvoka sietina su patalpa (sienomis ir kitomis atitvaromis apribota nustatytos paskirties statinio erdve). Tai gali būti ir nuosava sodyba ar sodo namas, ir draugų būstas, ir pan.)

1.1.2. tarp darbo vietos ir vietos, kurioje darbuotojas gali būti pertrauką pailsėti ir pavalgyti;

1.1.3. ne darbovietėje esančios vietos, kurioje darbuotojui išmokamas darbo užmokestis;

1.1.4. tarp darbo vietos ir kitos darbovietės. (Nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą, vykstant iš vienos darbovietės į kitą, tiria darbdavio, pas kurį vykstama, sudaryta dvišalė komisija.);

1. 2. esant komandiruotėje ir vykstant į užduoties vykdymo vietovę ar atgal;

1.2.1. užduoties vykdymo vietovėje, vykstant į poilsio (nakvynės) vietą ar iš jos.

2. Nustatyti, ar nukentėjusio darbuotojo maršrutas buvo tarp jo gyvenamosios vietos ir darbo vietos (arba darbo vietos ir gyvenamosios vietos) ir laiką, kada įvykis įvyko – ar darbuotojas vyko į darbą prieš prasidedant darbo laikui (arba atvirkščiai – iš darbo, pasibaigus darbo laikui), kuris nustatytas patvirtintame darbuotojo darbo laiko grafike.

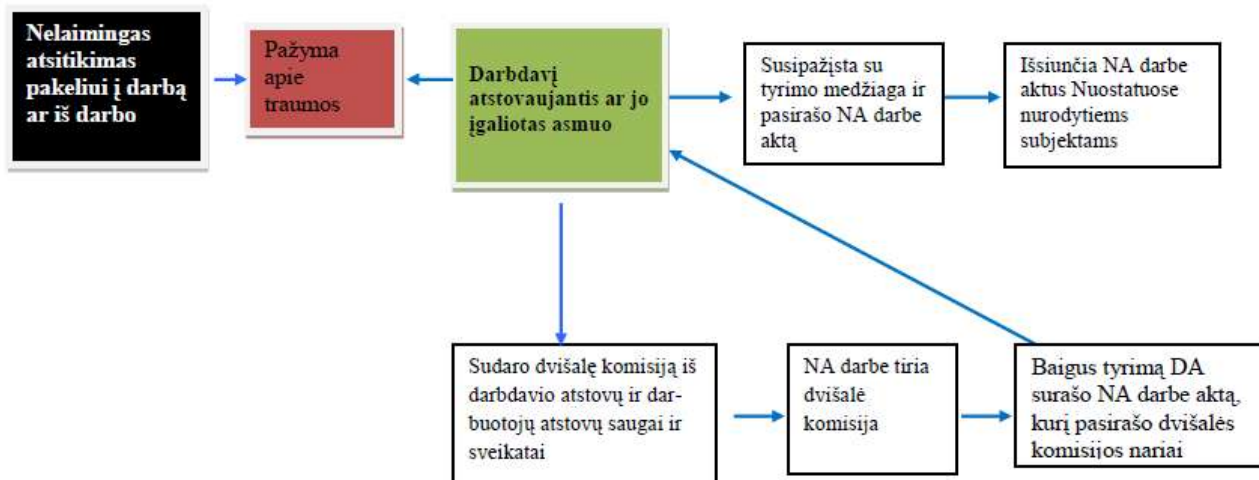
3. Įvertinti laiko trukmę, reikalingą nuvykti į darbą ar grįžti iš darbo. Kiekvienu atveju, įvertinant reikalingą laiko trukmę nuvykti į darbą ar grįžti iš darbo, atsižvelgti į protingumo kriterijus – teisės aktai nekonkretizuoja laiko trukmės nuvykti į darbą iš gyvenamosios vietos ar iš darbo į gyvenamąją vietą.

4. Darbdavio rašytiniu prašymu kreiptis į prokuratūrą sutikimo gauti iš ikiteisminio tyrimo institucijos informaciją apie nukentėjusio darbuotojo mirties priežastį (mirtinų nelaimingų atsitikimų pakeliui į darbą ar iš darbo atvejais), duomenis apie alkoholio kiekį kraujyje (jeigu pradėtas ikiteisminis tyrimas) arba prašant analogiškų duomenų iš asmens sveikatos priežiūros įstaigos ar teismo medicinos ekspertų (jeigu ikiteisminis tyrimas nepradedamas).

5. Apklausti patį nukentėjusįjį (jeigu jo sveikatos būklė tai leidžia), nelaimingo atsitikimo pakeliui į darbą ar iš darbo liudininkus, nurodytus nukentėjusiojo darbuotojo paaiškinime (jei jie yra).

6. Nustačius, kad nelaimingas atsitikimas įvyko pakeliui į darbą ar iš darbo t.y. įvykio aplinkybės atitinka bent vieną iš anksčiau minėtų sąlygų, tyrimo rezultatus įforminti surašant N-2 formos aktą.

Veiksmų, tiriant nelaimingą atsitikimą pakeliui į darbą ar iš darbo, eiliškumo schema

(NA – nelaimingas atsitikimas, DA – darbdavio atstovas, DASS – darbuotojų atstovas saugai ir sveikatai.)

Papildomos informacijos galima sužinoti VDI specialistų parengtose dažniausiai įvykstančių įvykių darbe tyrimo metodinėse rekomendacijose ir kartu pateiktuose konkrečių nelaimingų atsitikimų aktų pavyzdžiuose (www.vdi.lt, rubrikoje *Nelaimingi atsitikimai*)